

չելի է տեսնել թէ ինչպէս փոքրիկ գործիքը՝ ամէն իսագեր, բաժանուններ, կէտեր և այլն, ճշդութեամբ կ'արձանագրէ: Նոր նշաններու գործնականութիւնը, կարողալու դիւրութիւնը՝ այնքան պարզ է՝ որ մարդ երկու ժամուան մէջ ամէն գաղտնիք կը սորվի, ու մեքենան գործածել կը սկսի:

*

Պոսթոնի Լովէլ Բրոֆէսորը Flagstaff դիտարանէն յետ շարք մը աստղաբաշխական դիտողութիւններ ընելու՝ համոզուած կը յայտնէ ինքզինքը որ Հրատ մուրաւկին վրայ բաւականաչափ ջրային գոլորշի կը գտնուի: Այս բանս կ'ապացուցանէ որ Հրատը մթնոլորտէ զուրկ չէ, որով կը հաստատէ թէ գործարանաւոր մարմիններ հոն կարող են սքանչելապէս ապրիլ, և այդ մարմինները երկրագունտիս վրայ գտնուածներէն շատ պէտք չեն տարրերիլ:

*

Անկարելի է նախատեսել թէ Ռատիոմը իր արջան և ինչպիսի՝ անակնկալներ կը բովանդակէ գիտութեան և արհեստից նկատմամբ: Եունկանս ժամագործը առաջիններէն է՝ որ ճարտարագործութեան մէջ ներմուծեց Ռատիոմը: Ինքը «գարթուցիչ» ներշնչած է՝ որոնք Ռատիոմի նիւթէն բովանդակելով՝ այնքան լուսաւոր են որ մութ դիւրերին քանիբոլոր ժամն ըլլալը՝ առանց ճրագ վառելու կը տեսնուի: Ռատիոմը բովանդակող այսպիսի ժամացոյցներու գիրն մեծ բան մը չէ՝ երբ նկատի առնուի իր օգտակարութիւնը, այնպէս որ քիչ ժամանակի մէջ ամէն մարդ պիտի կարողանայ գնել: Սոյն լուսաւոր նիւթին ժամացուցական արհեստին մէջ կիրառութիւնը կարեւոր յառաջագիմութեան մը պատճառ պիտի ըլլայ՝ վասն զի գրպանի ժամացոյցներու ցուցակն ալ այս նիւթէն շինելով դիւրին պիտի ըլլայ մթութեան մէջ զանոնք որ և է իրերու մօտեցնելով տեսնելն:

*

Իրականի Մօլիշ Բրոֆէսորը «մշտնջենաւոր կանթեղ» հնարած է, որ ուրիշ

բան չէ բայց եթէ դոնդողով (gélatine) լի ապակիէ խողովակ մը, որուն մէջ բազմաթիւ լուսարձակ կամ փոսփոռական մանրէներու գաղութներ կը մշակուին: Այս կանթեղին լոյսը այնքան է որ լուսանկարչական ապակիներու վրայ կը ներգործէ և մթութեան մէջ ծլող բոյսերը իրեն ուղղութեան կը դառնան: Մօլիշի կանթեղին եզականութիւնը ջերմական ճառագայթներ բնաւ չարձակելուն մէջ կը կայանայ:

*

Ստուգուեցաւ որ Մատակասկարի անտառներուն մէջ առատութեամբ տեսակ մը սարդիոստայն կը գտնուի Nephila Madagascariensis կոչուած, որ հիւստելից մետաքս կը շինէ գրեթէ բոլորովին սովորական մետաքսի յատկութիւններն ունեցող, մանաւանդ թէ անկէ առելի դիմացկուն է և մետաղական փայլ ունի: Գաղղիական ընկերութիւն մը ճարտարագործութեամբ պիտի շահագործէ այս գիւտը:

ՏԱՆԻՄԱՐՔԱՅԻ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թիսէրան հիւպատոսը Պրանսայի երկրագործական Նախարարութեան հետեւեալ վիճակագրութիւնը ուղղած է, որով փոքրիկ Տանիմարքայի երկրագործական մեծ գրագագուտ մէջ յայտնի կը տեսնուի:

Յիշեալ պետութեան երկիրը հազիւ 293,244 քառակուսի քիլոմէթր է և 1,605,000 բնակիչ ունի՝ այսինքն Բարիգի բնակիչներէն նուազ ժողովուրդ: Եւսակայն իւր միջազգային վաճառականութիւնը 1 միլիար և կէս ֆրանքի կը բարձրանայ և իւր ծովային վաճառականութիւնը 3698 նաւեր ունի:

1905ին՝ 29,000 ձի արտածեց (Հաւասար Գաղղիոյ), 122,000 մորթուելիք մեծ կենդանիներ (3 անգամ Գաղղիայէն աւելի). 100 միլիոն քիլոկրամ կտրուած, աղուած միս և խոզենի (18 անգամ Գաղղիայէն աւելի). 80 միլիոն քիլոկրամ կա-

րագ (4 անգամ աւելի Պրանսայէն), և որը մէկ միլիոն հաւկիթ:

Այս անհաւատալի արդիւնքը պէտք է վերագրել այն գիտական մեթոտներուն կիրառութեան որոնցմով կը շահագործեն երկիրը, և նաև գործակցական միութիւններու ծաւալումին՝ որոնք անհունապէս կը նպաստեն երկրի մը առաջին հարստութիւնը կազմող երկրագործութեան և տընտեսագիտութեան: Առաջին գործակցական (cooperatif) կաթնարանը 1882ին հիմնուեցաւ և այժմ 1000էն աւելի եղած են՝ որոնք 900 հազար կովերէ կը կթեն, այսինքն երկրին հարիւրին 80 կովը կը կթեն՝ ու կարագ, պանիր, և այլն կը պատրաստեն, և կ'արտածեն:

ՄԵՐ ՄԱՐԿԵՐՈՒ ՌԵՂԵԿՆԵՐԸ

Միշտ հետաքրքրական եղած է գիտնալ թէ մեծ մարդերու ուղեղները ինչպէս կազմուած են և ինչ բանի մէջ կը տարբերին սովորական մարդերէն:

Արդի քննադատական մարդաբանութիւնը կը հաւատայ որ մեծութիւնը, ձեւը, գանկի ծաւալը՝ ըղեղային պաշտամունքի (fonction) վրայ ոչ մի ազդեցութիւն չունին: Եւ յիշատի փոքր գլխով հանձարներ կան և ընդհակառակն մեծ գլխով ալ անընդունակ անձնաւորութիւններ: Նաև ուղեղի ծանրութիւնը՝ իրական կարեւորութիւն մը չունի մտաւորական գործունէութեան նկատմամբ:

Միայն հաստատուած կը թուի՝ որ ուղեղի ձեւը, ալեւձև դարձուածքներու շարք, թիւր և ակունքերու խորութիւնը անչուութիւն ունին իմացականութեան պաշտօնավարութեանց հետ: Բոլոր ուսումնասիրողներն՝ իմացականութիւնը և մանաւանդ գաղափարներու համախմբութեան կարողութիւնը ուղեղային կեղեկին վրայ կը դնեն: Կարեւորութիւն կը տրուի նաև «համախմբութիւն գունդերու» ըսուած մասերու արտաքին կարգի զարգացմանը:

Մոմէնի ուղեղը՝ բաղդատմամբ ուրիշներու հետ՝ թեթև էր և քիչ խոր ակօ-

սաւորութիւններ ունէր, բայց մեծ զարգացումն կը ներկայացնէր՝ մասնաւորապէս ճակատային և յետակողմային համախմբութեանց գունդերուն վրայ:

Պոնսէնի ուղեղի մէջ ձախակողմեան ճակտի բլթակը սաստիկ խոշոր էր:

Սատւերվայն, որ արտաքին կարգի փիլիսոփայ մ'էր և լեզուագէտ և որ կը խօսէր ու կը գրէր 54 լեզուներ՝ ուղեղի մէջ արտաքին կարգի բան մը չէր ցուցնէր. նոյն իսկ խօսակցութեան կեղրոն ըսուած ուղեղի մասը սովորական մարդերու ունեցածէն չէր տարբերուի:

Այժմ կարծես հաստատուած է որ իմացականութեան և մտածմունքի ընդունակութեան տեղը բովանդակ ուղեղի մակերևոյթին է: Շատ տարակուսական է այս ինչ ու այն ինչ յատկութեան առաքինութեան կամ մոլութեան վերաբերող մասնաւոր ուղեղային կեղրոններու գոյութիւնը, ինչպէս նաև դրական չենք կարող համարիլ թէ հանձարաւոր մարդերու ուղեղները զարուհութիւններ ունենան հասարակ մարդերու ունեցածէն: Երեւի անձնատուութեանց զանկերու վրայ եղած մանրակրկիտ խուզարկութիւնները մինչև ցարդ համոզիչ արդիւնք մը չեն տուած՝ «Հանձարեղ» ուղեղը բնորոշելու համար:

ՖԻԶԻՔԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդու երջանկութեան հիմնական առհասարակայն առողջութեան մէջ կը կայանայ: Ո՛վ որ առողջ է՝ ուղղամտութեամբ կը գործէ: Լաւատես կ'ըլլայ, կը զգայ որ կեանքը երկնատուր բարեք մ'է և կը խառնովանի թէ ապրիլը հեշտանք մ'է:

Վատառողջը ասոնց հակառակը կը վկայէ. իր կեանքը իրեն համար տանջանք մը կը թուի, նա գրեթէ միշտ յոռետես է ու սգօհ զգացումներով համակուած կ'ըլլայ: Եթէ որոնենք՝ պիտի տեսնենք որ՝ տանին ինք մարդու տխուր մտածումներու և ապերջանիկ կեանքին պատճառը գէշ մարտողութեան մէջ կը կայանայ: